

ATİLLÂ DORSAY

*Tartışmalar,
Polemikler, Kavgalar*

 Remzi Kitabevi

ATILLÂ DORSAY 1939 İzmir doğumlu. Galatasaray Lisesi ve Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (şimdiki MSÜ) Yüksek Mimarlık bölümünden mezun oldu (1964). *Cumhuriyet* gazetesinde sinema üzerine yazmaya başladı (1966) ve sonra bunu asıl meslek olarak seçti. *Cumhuriyet*'te 27 yıl sürekli yazdıktan sonra *Milliyet*, *Yeni Yüzyıl*, *Sabah*'ta yazdı. Şimdi *T24*'te yazıyor.

Çoğu sinemayla ilgili olmak üzere bugüne dek 60 kitabı yayımlandı. Türk ve yabancı sinema eleştirilerini, denemelerini, yemek kültürü, şehircilik, yaşam kültürü, pop müzik, gezi yazılarını, fotoğraf albümlerini ayrı kitaplarda topladı. Birer Yılmaz Güney ve Türkân Şoray biyografisi, bir hikâye ve bir şiir kitabı var.

TRT 2'de, açıldığı 1985 yılından sonra film programları yaptı. Özellikle "Sinema 100 Yaşında" kuşağında önemli klasikler sundu. 1987-1994 arasında TRT Radyo 3'te müzik programları yaptı. Çok sayıda yerli-yabancı dergide yazıları yayımlandı. Birçok festivalde jüri üyeliği yaptı. 2014 yılında TÜYAP Yılın Yazarı Ödülü'nü aldı. İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Uluslararası İstanbul Film Festivali'nin danışmanı, kurucusu olduğu SİYAD - Sinema Yazarları Derneği'nin onursal başkanı.

Dorsay'ın, Fransa'dan Chevalier des Lettres-Palmes Académiques nişanı, TDK Basın Dil ödülü, İstanbul, İzmir, Antalya, Adana, Eskişehir, Malatya, Trabzon festivalleri onur veya emek ödülleri gibi birçok ödülü bulunuyor.

ATİLLÂ DORSAY

*Tartışmalar,
Polemikler
Kavgalar*

Remzi Kitabevi

TARTIŞMALAR, POLEMİKLER, KAVGALAR / Atilâ Dorsay

© Remzi Kitabevi, 2022

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Süleyman Asaf Taneri

Kapak tasarımı: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-2100-5

BİRİNCİ BASIM: Eylül 2022

Remzi Kitabevi A.Ő., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi

4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul

Sertifika no: 44903 / Tel (212) 629 0615

İçindekiler

Sunuş, 7

60'lı Yılların Sonunu Birkaç Örnekle Anmak , 11

1970'ler: Bol Tartışma Yılları ve 12 Eylül'e
Yollanan Davetiye, 16

Aziz Nesin'le Tartışmak... Allah Korusun,
Ama Korumadı İşte..., 29

Sanat Evi, Cinsiyet Ayrımı ve Erkekçe'yle Savaşım , 40

Birkaç Dostu Anmak İçin: Selim İleri, Onat Kutlar,
Tarık Akan, İlhan Selçuk ve Başkaları, 47

Halit Refiğ'le Yıllar Sürmüş Tartışmalarımız, 56

Attilâ İlhan'la Neredeyse Kavgaya Tutuşuyorduk!... , 63

Metin Erksan'dan Sürpriz Bir Mektup, 70

Eleştirmenliğin Öncüsü Nijat Özön'le
Dil Tartışması, 74

Ertem Eğilmez'in Onulmaz Dorsay Düşmanlığı, 77

Vedat Türkali'yle Aramızı Açan Kitap:
Yeşilçam Dedikleri Türkiye, 82

Bir Bardak Suda Kopan Fırtına:
Gözde Polemiği, 93

*Beni Bir Dosta Düşman Eden
Altın Portakal Çatışması, 103*

Türk Sineması Fahişe mi, Değil mi?, 112

*1989'un Son Tartışmalarından Biri:
Amerikan Şirketleri ve Sinemamız, 119*

*Ankaralı Sinemacı Dostlarla
Başlayan Polemik, 126*

*1990'ları Açan Tartışma:
Perihan Savaş'ın Don Kişot'luğu, 131*

*Sevgili Atıf Yılmaz Uğruna Giriştiğim
Bir Vahşi Düello, 136*

*90'larda "Köşe Yazarı Olmak"
Üzerine Polemikler , 151*

*Kültür, İnanç ve Sinema Üzerine
Ateşli Bir Tartışma, 164*

*Akit'le Antimedya Bana Karşı
Nerede Birleşti?, 170*

*Fazıl Say, Hülya Avşar ve Hıncal Uluç
Biaraya Gelince..., 174*

*Hayatımda Benden En Çok Nefret Eden
Kadınla Atışmalarımız, 183*

Sinema Yazarlığının Onurunu Korumak, 192

Kişi Adları Dizini, 197

Sunuş

Anılar, anılar... Yaş ilerledikçe çoğalan; kimi zaman tümüyle unutulmuş sanılanların birden –bir rüya, bir kâbus ya da bir sohbet sırasında– yastık altından fırlayıp ortaya çıktığı; bu açıdan giderek zayıflamak yerine bazen daha da zenginleşen anılar.

Ve ben artık geldiğim bu yaşta, bunları olabildiğince net biçimde hatırlamak, Allah'tan âdet edindiğim belgeleme, biriktirme, dosyalama huylarıma dayanarak yazıya dökmek, kitaplaştırmak suretiyle, özellikle sinema üzerine çok uzun bir süreç içinde yaşadıklarımı genç kuşaklara aktarmaya başladım. Bunu da ömrüm yettiğince sürdüreceğim.

Zaten hemen her kitabım kimi anılar içerir: 60 kadar kitabıma bakınca... Ama özellikle klasik biçime en yaklaşımlı *Bir Ömürden Seçilmiş Tablolara* olmuştu (Remzi, 2019). O kitapta, başta tüm ailemin geçmişinden başlayıp şimdiki bol torunlu geniş aileme kadar, edindiğim dostların en önemlilerini; basın yaşamının en akılda kalan kademelerini; yaşadığım en mutluluk verici ve de en acı olayları kendimce kâğıda dökmeye çalışmıştım. Artık Y kuşağı mı olur, Z kuşağı mı; bilemem... Ama tüm bunlardan ders alması gerekenlerin en çok benden sonraki kuşaklar olduğu açık değil mi?

Bu yeni kitap, *Anılar-2* gibi klasik bir isim yerine başka bir yaklaşımı haberliyor. Bunda kariyerimin başından, yani 1960'ların sonlarından başlayarak 2000'lere dek yaşadığım başlıca tartışmaları, giriştiğim (hadi açıkça adımları koyalım!) kavgaları ele aldım. Bunları toplarlarken ben de şaşım: öylesine büyük, öylesine saygın, kültür hayatımızın en tepelerine tırmanmış öylesine efsane-kişilerle takışmışım ki... Büyük bir cesaretle, şaşırtıcı bir kendine güvenle, hemen hepsinde kendi haklılığıma inandığımı, eskaza öyle değilse sonunda bunu açıkyüreklilikle itiraf ettiğimi de göreceksiniz.

Böylece 60'ların sonunda dönemin Türk Sinematek Derneği'nin beni de yolladığı bir Türk sinemasını tanıtırma gezisi sırasında Sofya'ya gidişimizi ve hemen ardından, bu vesileyle Metin Erksan'ın bana yazdığı çok özel bir mektubu bulacaksınız. Zaten o yıllar öylesine bol tartışma, atışma ve polemik yıllarıydı ki... Bir yandan, özellikle Metin Erksan'la birlikte Halit Refiğ, ama ayrıca Lütfi Ö. Akad, Atıf Yılmaz gibi yönetmenlerin temsil ettiği bir Ulusal Sinema tezi... Öte yandan, onların hedefi olmuş "solcu bir Sinematek" ve etrafında toplanmış Onat Kutlar, Yılmaz Güney gibi has solcular (komünistler dememek için!)... Biz çiçeği burnunda taze solcuların hemen sıvandığı, ama yeterli bilgi altyapısından yoksun olduğu için biraz yapay kaçan bir ideoloji yükü. Hemen ardından gelecek olan Beyaz Sinema (yani İslamcı bir sinema anlayışı)...

Öte yandan, benim askerlikle, evlilikle ve çoluk-çocuğa karışmakla dopdolu özel yaşamım. Onun yanı sıra Nezih Coş ve Engin Ayça'yla birlikte sıvandığımız dergicilik ve onun ürünü *Yedinci Sanat*. Ayrıca tam 27 yıl sürecek olan *Cumhuriyet* serüvenim –basında en uzun sürmüş bağıllık hikâyelerinden biri... Sağ-sol demeden sürekli yapılan, en keskin ve en zıt görüşlerin bile bir araya gelinip en yumuşak biçimde ifade edilebildiği o paneller, açıkturumlar, toplantılar, festivaller... Benim kurmayı becerdiğim SİYAD (Sinema Yazarları Derneği), başlattığım geceler, kendine has ve ciddi bir ödül sistemi. Ayrıca da kendi acılı serüvenini yaşayan bir Yılmaz Güney...

Ve yine öte yandan, tüm bu serüven içinde benim giriştiğim o çılgın atışmalar... Aziz Nesin'le, Attilâ İlhan'la, Ertem Eğilmez'le, Vedat Türkali'yle... Tek bir örnek vermek için, Ertem Eğilmez'in o inanılmaz Dorsay düşmanlığını belirtirken ettiği şu lafa bakınız: "Aptal Güney'in o salak *Yol* filmi!"...

Ya da, hiç beklenmedik biçimde, birden en kızgın düşman kesilen yıllanmış dostlar: Yavuz Özkan, Yavuzer Çetinkaya, Ankaralı sinemacılar, hatta Onat Kutlar bile... Bir dönemde Yeşilçam'ın istisnasız tüm kuruluşlarını karşıma aldığım o "Fahişe mi değil mi?" tartışmaları da bir yana: SESAM'dan FİYAP'a, SO-DER'den FİLM-YÖN'e, FİLSAN'dan SİNEKAM-DER'e kadar... Yani, isim vermek gerekirse, Türker İnanoğlu'ndan Ümit Utku'ya, Memduh Ün'den Orhan Aksoy'a, Muzaffer Hiçdurmaz'dan Türkân Şoray'a kadar... Allah beni korumuş!...

Ama dostlarımı da iyi savunmuşum... Nuriye Akman denen o keskin dilli hatunun adeta linç ettiği sevgili Atıf Yılmaz'ı savunmak için ne çaba harcamışım!... Siz siz olun, kadınları düşman etmekten kaçının!... Örneğin bizzat düşmanlık ilan eden Perihan Mağden de az mı uğraştırdı beni... Daha 20 yıl önce bana açıkça “bunamış” teşhisi koymuş bu hanımefendi, onca yıldır yazdığım bunca kitaptan sonra herhalde dilini ısırıştır!...

Sonra o “köşe yazarı” tariflerim... Ve birden karşıma aldığım nevezuhur dönem yazarları. Serdar Turgut'tan Savaş Ay'a; Emre Aköz'den Murat Birsell'e... Ve illa da Ayşe Arman'a... Ama hep dost kaldığım o kadar çok kadın da var ki... Ajda Pekkan'dan Gencay Gürün'e, Yıldız Kenter'den Fatma Girik'e; Hıncal Uluç'la onca niyetlendiğimiz halde bir türlü “evine kahveye” gidemediğimiz Hülya Avşar'a... Ve zaman zaman beni seven, yeri geldiğinde savunan o büyük kalemler: Selim İleri'den İlhan Selçuk'a, Mahmut Tali Öngören'den Osman Şahin'e, Ali Kırca'dan Sadi Çilingir'e... Gidenlere rahmet, kalanlara saadet diliyorum.

Ve de o “ülkemizde çekilen yabancı filmler” konusu. Hemen ilk başta *Paralı Askerler*’le başlayıp *Gözde* ile zirveye tırmanan o korkunç kompleksimiz; *Topkapı*’dan *America America*’ya bize sempati duymuş, bu ülkeye gelmiş, tarihimize eğilmek ve bunu sinema yoluyla göstermek istemiş herkesin başını derde sokan o müthiş sözümona milliyetçiliğimiz; o yapay yurtseverliğimiz...

Elbette bu kitabın da bir devamı gelecek. Birçok projem arasında bu “kavgaların” daha yakın tarihli olanları var: 2000’lerden sonra kopan kıyametler... Onlar da zamanı gelince... İnşallah diyelim...

60'lı Yılların Sonunu Birkaç Örnekle Anmak

60'lı yılların sonlarında, henüz Türk sineması üzerine yazmayan bendeniz (o işi sevgili dostum, hep rahmetle andığım Turhan Gürkan yüklenmişti), Onat Kutlar'ın Şakir Eczacıbaşı himayesinde başkanı olduğu Türk Sinematek Derneği'nin ve onun temsil ettiği "sol düşünce"nin yeni tutkunları olarak etrafında toplandığımız günlerde, Sinematek iki Balkan ülkesinde, Bulgaristan ve Romanya'da Türk sinemasını tanıtmaya işlevini yüklenmiş ve bunlara bendenizi de yollamıştı. İki yıl üst üste Sofya ve Bükreş'te yapılan gösterilere kimi sinemacılar da katılmıştı. Bunlardan Bükreş'tekine dönemin sinema yazarı Tuncan Okan ve yıldız oyuncusu Pevin Par'la gitmiştik.

Sofya'daki ilkinden hemen sonra, yönetmen Metin Erksan bana bir mektup yazmıştı. Evimde yeni bulduğum bu mektupta, ileriki yıllarda başlayacak olan o bitmez-tükenmez çatışma havası henüz yoktu. Ve dostane bir üslupla yazılmıştı. İşte bu uzun mektuptan seçtiğim bölümler:

"Atillâ Dorsay kardeşim, Sofya'da o gece gitmeden sizi aradım. Otelde yoktunuz, mesaj bıraktım. Burada, Leipzig'de beraber olduğumuz eleştirmen Bigor, bütün filmler arasında en çok *Yılanların Öcü*'nü beğenmiş. Diğer Bulgar heyeti mensupları da öyle dediler. *Hudutların Kanunu*'nu fazla melodram buluyorlar. *Yılanların Öcü*'nün oynadığı sinemada kalabalık camı-çerçeveyi kırıyordu (...)

Aslında böyle bir Türk Sineması haftasını ancak Türk Film Arşivi yapmalıydı. Sinematek'in bu işe burnunu sokması düpedüz provokasyondur. Ve de bu iş fiyasko olmuştur.

Benim size ağabeyce bir sözüm var. Lütfen siz bu işe karışmayın. Onat Kutlar, Hüseyin Baş, Ali Gevgilili gibi niyetleri karanlık olanların fesat kervanı sizin gibi gençlere muhtaç. Katılmayın onlara... Milli Türk Sineması'nın yanında olun. Öyle olmayanlar bir gün feci şekilde cezalarını bulacaklardır. Bütün gün Türk sinemasına küfür et. Sonra da Sofya'da Türk filmleri gösterisi yap. Zira maksat dilencilik. Bulgar film arşivinden film dilenecekler böylece... (...)

Sizden bir ricam var. Sakın Sofya'daki gösteriler üzerine yazı yazmayın. Eğer yazarsanız, o zaman ben de dönünce büyük bir basın toplantısı yaparak ve çeşitli gazetelere-dergilere yazarak bunun fiyasko olduğunu söylerim. (...) Bu işin sonunda vatan hanlığıyla suçlanmak var. Zaten az buçuk bu leke Sinematek'e sürülmüş bulunuyor. (...)

Bütün mesele Türk sinemasından yana olmak ya da olmamak. Senin yardımına ihtiyacımız var. Türk milli menfaatlerine karşı olanlarla birlik olma. Gözlerinden öperim. Sevgilerimi sunarım”.

İşte size 70'lerde iyice hız kazanarak sürececek olan bu “büyük savaşım”ın, bu “ölümcül mücadele”nin ilk önemli belgesi. Ne günlerden geçerek bugüne geldiğimiz de ilginç bir kanıtı. Elbette dediklerinin hiçbirini yapmadığım Erksan, bana mektup yazmayı sonraları da sürdürdü. Onları da yeri gelince anacağım.

Ülkemizde Çevrilen Filmler Üzerine Tartışmanın İlk Örneklerinden Biri

Sinema yazarlığımın daha ilk günlerinde karşıma gelen bir konu ülkemizde çekilen yabancı filmler oldu. Ve bu konuda şaşılacak kadar sert, haşın, popülist, sözümona milliyetçi, ama aslında gerici ve yıkıcı eylemlerle karşılaştım. İşte daha 1969'da, yani yazarlığımın üçüncü yılında ortasına düştüğüm *Paralı Askerler* tartışması.

Filmin asıl adı *You Can't Win Them All* idi ve konusu İstiklal Savaşı'mız sırasında, tam olarak da 1922 yılında, iki Amerikan “paralı asker”inin işgalcilere karşı bizim yanımızda savaşa katılmasının öyküsüydü. Leo Gordon'un senaryosundan İngiliz yönetmeni Peter Collin-

son'un çektiği filmde Tony Curtis, Charles Bronson, Michèle Mercier gibi ünlü oyuncular, ayrıca bizden de Fikret Hakan, Salih Güney, Erol Keskin, Yüksel Gözen gibi sanatçılar vardı.

Ama ah o Türk magazin basını... Öyle bir basın ki, bugün yakındığımız magazin o günlerdekinin yanında allame gibi kalır!... Ve işte benim *Cumhuriyet*'te konuya eğildiğim yazıdan bölümler:

"*Paralı Askerler*"in üç aydır İstanbul'da çekilen bölümleri bitmiş ve ekip Kayseri'ye hareket etmiş bulunuyor. Haftalardır gazete ve dergilerde Tony Curtis'le eşinin aile mutluluğu veya Michèle Mercier'nin kocasını Charles Bronson'la aldatıp aldatmadığı ballandıra ballandıra anlatıldı. Bir filmin reklamı da böyle yapılır diyen yapımcıların pek şikâyetçi olduğu söylenemez.

Ama aynı yapımcılar şu günlerde işi kazasız-belasız bitirip Türkiye'den ayrılmak için herhalde dua ediyorlar. Çünkü işlerin Kayseri'de çığrından çıkma ihtimali artıyor. İyice kışkırtılan birtakım gençlik kuruluşlarının kalabalık gruplar halinde yola çıktıkları ve amaçlarının turistik Göreme peri bacalarını görmek olmadığı söyleniyor. Film setinin basılarak çekilmiş filmlere el konacağı ve bu 'Türklük aleyhtarı' filmin çekimine engel olunacağı dedikodusu yayılıyor. Bunda abartma payı olabilir; ama ülkemizin bugün içinde bulunduğu ve işlerin sorumlu resmi güçlerden çok sokaktaki halk tarafından ele alınmasının tehlikeli bir akım olarak hızla yayıldığı bu ortamda, her şey olabilir.

Filmin talihsizliği bir gazete haberiyle başladı. Buna göre, senaryoda olmadığı halde filmde Atatürk gözüküyor; bu rol 'beşinci sınıf bir aktör' tarafından oynanıyordu. Bu sansasyonel habere göre, 'polis seti basarak aktörün üzerindeki üniformanın apoletlerini sökmüştü'. Ve bu tür haberler sürdü. Film Türk düşmanıydı; bazı aleyhimizde sahneler sonradan eklenecekti; setten her gün ödünç alınmış tarihi vazolar kayboluyordu. Vs.vs. Gençlik kuruluşları bildiriler yayımlıyor, İçişleri Bakanlığı uyarılıyor, protestolar yağıyordu.

Aslında ülkemizde çekilen bir yabancı filmde, hem de bizim imkânlarımızdan yararlansalar bile aleyhimizde bazı bölümlere daha önce de rastlanmıştı. Bu konudaki bir 'milli hassasiyet' de anlaşılabilir. Ama bunun yolu elbette set basmak veya filmi engellemek değildir. Böylesine bir davranış o 'aleyhimizde' olabilecek sahneden çok daha aleyhimizde olur.

Türk milletinin milli mücadelesi olsun, Atatürk'ün kişiliği olsun, tarihe mal olmuş olaylardır. Bir Amerikan serüven filminde veya bir başka yerde Atatürk'e bizim gözümüzle bakmayan bir ifade bulunması, onun büyüklüğüne ve gerçek kişiliğine zarar getirmez. Ve bu konudaki 'hassasiyet'in yolları başka türlü olmak gerekir.

Ayrıca farklı bakış açılarını da görüp hoşgörülle karşılamalıyız. Böyle olmadığı için Türkiye'de çevrilen birçok film Türk halkına gösterilmemiştir. 50 sonlarının Errol Flynn'li *İstanbul*'undan Elia Kazan'ın *America America*'sına, Tony Richardson'un *Hafif Süvari Alayının Hücumu*'na dek hep böyle olmuştur.

Aynı yıl, ünlü İtalyan ustası Pier Paolo Pasolini ülkemize gelip, hem de Maria Callas gibi dev bir sanatçıyla birlikte *Medea* filmini çektiğinde, basınımız yine cehaletini gösterdi: yönetmeni olarak yapımcısı Franco Rossellini'yi ya da onun kardeşi olan ünlü yönetmen Roberto Rossellini'yi yazarak... Ve de Maria Callas'la Franco'nun nasıl el ele do-laştığı ayrıntılarıyla yazılırken, tek bir Allah'ın kulu da çıkıp Pasolini'yle konuşmayı denememiş.

Demek ki durum hep aynı. Hep sansasyon yapacak haberler seçiliyor; yoksa da icat ediliyor... Filmciler elbette zemzemle yıkanmış değil. Filmlerini biraz daha ticari kılmak için elbette Atatürk'ü de, Türk tarihini de tahrif etmeye hazırlar.

Ama bunu komplekslerden, önyargılardan, set basmalardan vazgeçerek, ciddi biçimde ele almak gerekir. Ne var ki bir kısım basınımızın davranışları bu konuda yardımcı olacak gibi değil" (*Cumhuriyet*, 1969).

* * *

Pasolini neler dedi?

Bu konuyu bitirmek için şunu da ekleyeyim: bu yazıdan bir zaman sonra, Anadolu'da çektiği filmini bitiren Pasolini İstanbul'a geldi. Ve İtalyan Kültür Merkezi'nde filmlerini sundu. Bu kadar patırtıdan sonra onunla konuşmamak olmazdı elbette!... O söyleşiyi yaptım; sonra da ilk kitaplarımdan *Yüzyüze*'ye aldım. Konuşmadan bir tek paragrafı vermek istiyorum:

"Kilise de bugün Marksizmle bir diyalog kurulması gereğini anlamıştır. Papa 23. Jean'dan beri kilise reformcu bir anlayışla davranmak-

tadır. Bu sayededir ki ben *Aziz Matyas'a Göre İncil* ve de *Teorema* filmlerimi yapabildim. Bu sayededir ki *Teorema* bir kısım din çevreleri tarafından aforoz edilmesine karşın, Katolik Birliği'nin büyük ödülünü alabildi".

Ülkemizde çekilen yabancı filmler ve açtıkları tartışmalar konusuna ilerde yine değineceğim. Başka çarpıcı örnekler de var!...

1970'ler: Bol Tartışma Yılları ve 12 Eylül'e Yollanan Davetiye

60 sonları/70 başlarının Türkiye için olduğu kadar benim yazarlık serüvenim (ve de özel hayatım) için de ne denli önemli olduğunu *Bir Ömürden Seçilmiş Tablolar* kitabımda biraz anlatmaya çalışmışım. Aslında daha söylenecek çok şey var, o konularda... Birçok açıdan çok hareketli bir dönemdi. Bir yandan Yeşilçam o parlak 60'lar döneminin sonuna yaklaşıyor ve ortalık bitmez-tükenmez politik, ideolojik ve güncel tartışmalar, bölünmeler, giderek kavgalarla çalkalanıp duruyordu.

Öte yandan, Halit Refiğ'in uzun yıllardır birçok yazısıyla, ilk film-leriyle ve konuşmalarıyla dile getirdiği düşüncelerin, yanı başına dostu Kemal Tahir'in iddialı *Devlet Ana* romanını ve onun da dayandığı, bilim adamı Sencer Divitçioğlu imzalı ATÜT (Asya Tipi Üretim Tarzı) isimli ünlü tezini de alarak ulaştığı nokta, bizde baskın bir Ulusal Sinema ekolüne dönüşmüştü. Ve Refiğ yanına Lütfi Ö. Akad'dan Metin Erksan'a ünlü isimleri de alarak, bu tezi hayatı boyunca savunmuştu. *Ulusal Sinema Kavgası* adlı kitabının (1973) bir yerinde dediği gibi:

“Türk sineması yabancı sermaye tarafından kurulmadığı için emperyalizmin sineması, milli kapitalizm tarafından kurulmadığı için burjuva sineması, devlet tarafından kurulmadığı için de devletin sineması değildir. Türk sineması doğrudan doğruya Türk halkının film seyretme ihtiyacından doğan, sermayeye değil emeğe dayanan bir sinema olduğu için bir ‘halk sineması’dır.”

Bense buna bir yerde dediğim gibi “Ulusal sinema düşüncesi ve de-yimi her ülkede var olmuştur. Belki sadece ABD dışında!” yanıtını vermişim. En naçizane biçimde, kuramcılık katmadan, bilimsel bir teze filan yaslanmadan... Halit Refiğ'e ve onunla bitmeyen tartışmalarımıza yeniden döneceğim.

Ayrıca o yıllarda öte yanda yükselen sol düşünce, emek ve emekçiye adanmış ve 'devrim' sözünü ağızından düşürmeyen kurumlar, kuruluşlar, etkinlikler, toplantılar, tartışmalar, yürüyüşler... Ve bunları sanat alanında temsil eden kurumlardan biri olan, 1965'de kurulmuş Türk Sinematek Derneği ve başta Onat Kutlar olmak üzere yöneticileri. Ve de başta Yılmaz Güney olmak üzere çevresinde toplanan sanatçılar vardı. Ayrıca da ufukta gözükmüş, yükselmeye aday bir İslamcı Sinema eylemi. Bir aralar Beyaz Sinema diye anılmış olan...

Ve nasıl tartışılır, ne denli öfkelenilirdi... O dönemde sık sık İslamcı sağ temsil eden kuruluşlardan MTTB (Milli Türk Talebe Birliği)'nin (ki 1940'larda kurulmuştu) düzenlemeyi pek sevdiği açıkoturularda karşı karşıya gelirdik. O aralar o çevrede yapılan bir açıkoturuma hayli öfkeli biçimde bakmıştım. İşte 1973 yılında Engin Ayça ve merhum Nezhik Coş'la birlikte çıkardığımız *Yedinci Sanat* dergisindeki yazım:

BİR SORUŞTURMA VE AÇIKOTURUM ÜZERİNE

"Cumhuriyet'te Turhan Gürkan'ın hazırladığı Türk Sineması Nereye Gidiyor? konulu soruşturmanın yayımlanmasıyla MTTB salonunda düzenlenen Milli Sinema Nedir, Nasıl Olmalıdır? konulu açıkoturum, son on yıldır tartışılmış birçok sorunu yeniden ortaya çıkardı. Uzun zamandır susanlar, zaten bilinen düşüncelerini yeni baştan ısıtıp piyasaya sürdüler.

Örneğin Gürkan'ın bir yıl önce yaptığı bildirilen soruşturmasında Halit Refiğ "Türkiye'de sosyal sınıfların aralarındaki siyasal dengeyi sağlayamamış olmaları ortaya dehşet verici bir düşünce ve hareket keşmekeşi çıkarmaktadır" deyip 'sosyal sınıflar'dan söz ederken, MTTB oturumunda "Türkiye'de sınıflar teşekkül etmemiştir. Türk toplumunda sınıf yoktur" diyebiliyordu. Bir-bir buçuk yılda bu hidayete nasıl erildiği ve toplumun "sınıfsız, kaynaşmış bir kitle" olduğu gerçeğine nasıl varıldığı meçhulümüzdü.

Gürkan'ın soruşturmasında "Filmciliğimizin ilerlemeyişindeki başlıca etkenler nelerdir?" sorusuna farklı yanıtlar verildi. Örneğin Lütfi Ö. Akad "Bunun için tek etken biliyorum: ekonomi. Çıkmaz yolda bulunan Türk sinemasına çözüm yolu bulmak için elimizde yeterli belgeler de yok. Örneğin yılda kaç film çekiliyor; kaç firma, kaç yönetmen çalış-

Aziz Nesin ve Atilla Dorsay

Bu kitapta yazarlık hayatımda yaşadığım başlıca tartışmaları anlattım: kimileri neredeyse kavgaya dönüşen... Öylesine saygın, hatta efsane kişilerle takışmışım ki... Şaşırtıcı bir kendine güvenle, hemen hepsinde kendi haklılığıma inandığım, eskaza öyle değilse sonunda bunu açık yüreklilikle itiraf ettiğim polemikler...

Aziz Nesin'le, Attilâ İlhan'la, Ertem Eğilmez'le, Vedat Türkali'yle... Metin Erksan, Halit Refiğ gibi Ulusal Sinema ustalarıyla... Ya da Yavuz Özkan, Yavuzer Çetinkaya gibi dönemin gençleri, Ankaralı sinemacılar, Yeşilçam'ın tüm kurumları, hatta Onat Kutlar'la bile... Ya da sevgili Atif Yılmaz'ı bir kadın yazara karşı kahramanca savunuşum!... Ayrıca Serdar Turgut'tan Savaş Ay'a, Emre Aköz'den Murat Birsnel'e, hatta Ayşe Arman'a kadar... Önemli bir tartışma: 'ülkemizde çekilen yabancı filmler' konusu. Ve o inanılmaz "Gözde" kavgası. Hepsi sizi bekliyor.

Atilla Dorsay

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-2100-5

9 789751 421005